

1. Obiekt

DWORZEC KOLEJOWY

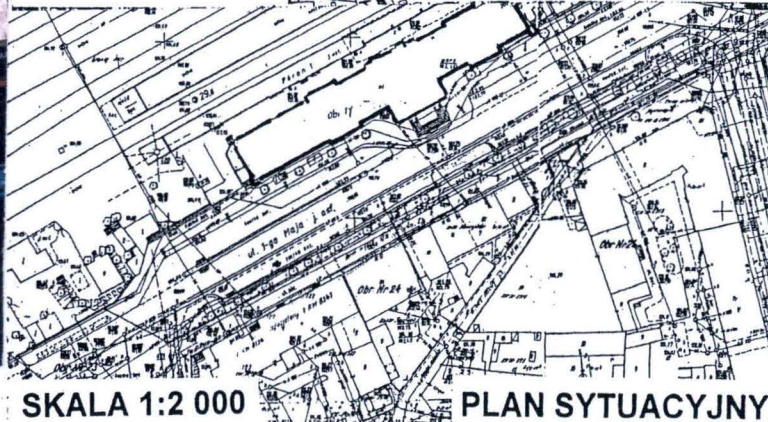
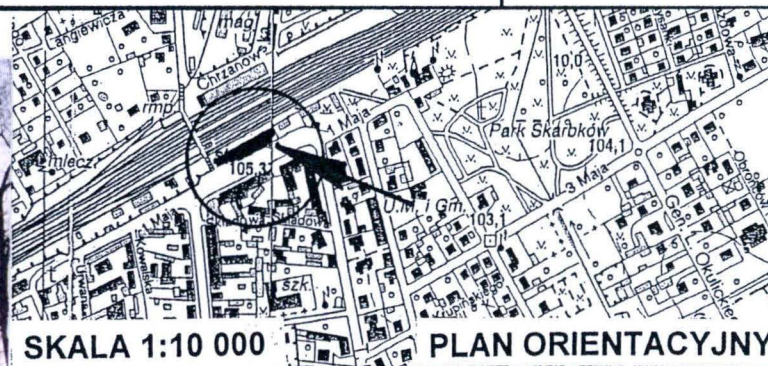
2. Czas powstania

1925

3. Miejscowość

GRODZISK MAZOWIECKI

11. Widok ogólny ; rzut parteru, plan sytuacyjny, plan orientacyjny

4. Adres

Grodzisk Mazowiecki,
ul. 1-go Maja 4
Obr. 12, dz. ew. nr 38/3

nr hip.

KW nr

5. Przynależność administracyjna

województwo mazowieckie

pow. GRODZISK
gmina Grodzisk

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Grodzisk Mazowiecki

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo warszawskie

powiat grodziski

8. Właściciel i jego adres
PKP S.A. Oddział Dworce Kolejowe w
Warszawie, Warszawa, ul. Hoża 63/67

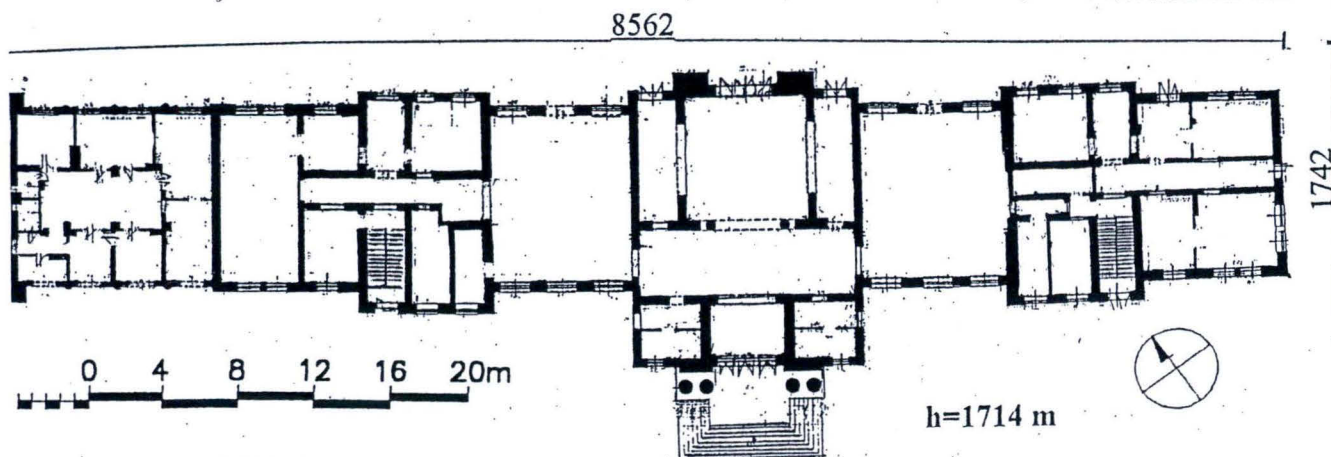
9. Użytkownik i jego adres

j.w.

10. Rejestr zabytków

Nr A-787

26.03.2008
data

RZUT PRZYZIEMIA SKALA 1:400

h=1714 m

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Pierwszy dworzec w Grodzisku Mazowieckim powstał w 1845r. wg projektu Teofila Schillera. Budynek ten zachowany jest do dnia dzisiejszego ale nie pełni on już swojej pierwotnej funkcji. Drugi dworzec w Grodzisku Mazowieckim został zbudowany jeszcze przed I wojną światową i zlokalizowano go na zachód od pierwszego. W czasie I wojny został całkowicie zniszczony. Projekt nowego, trzeciego dworca powstał w roku 1920 r.. Jego twórcą był arch. Romuald Miller, przy współudziale arch. Bronisława Brochwicza i arch. Kazimierza Rogóyskiego w Dziale Architektury Wydziału Drogowego Dyrekcji Warszawskiej. Spośród licznych nowych dworców jakie powstały w 20-leciu międzywojennym na d. linii Warszawsko – Wiedeńskiej, dworzec w Grodzisku Maz. był największym. Budynek wzniesiono na planie wydłużonego prostokąta o urozmaiconej i malowniczej bryle z mocnym akcentem wieży górującej nad okolicą. Budynek otrzymał popularną wówczas formę „stylu dworcowego” zwanego także „stylem narodowym” lub „stylem polskim”. Przy jego budowie wykorzystano mury dawnego dworca koszarowego. Uroczyste otwarcie dworca nastąpiło w 1925 roku. Tuż przed wybuchem II wojny światowej nieznacznie przekształceniu uległa elewacja północna a to ze względu na dobudowę wiaty na peronowej. Okres wojny budynek przetrwał bez jakichkolwiek strat. Po roku 1945 w budynku przeprowadzane były drobne prace remontowe. Generalny remont dworca został przeprowadzony w połowie lat 90-tych XX w. i polegał on m.in. na wymianie posadzek w holu głównym; nowej aranżacji hallu głównego, oraz całkowitej wymianie oryginalnej stolarki okiennej i drzwiowej na wykonaną z PCV. Obecnie budynek dworca dzierżawiony jest przez Przychodnię Lekarską a wyższe kondygnacje zajmują lokale mieszkalne b. pracowników PKP.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

SYTUACJA: Budynek usytuowany jest w północnej pierzei ul. 1 Maja, po południowej stronie torów linii kolejowej Warszawa – Łódź (d. Kolei Warszawsko – Wiedeńskiej), ok. 1 km na północ od traktu prowadzącego z Żyrardowa do Pruszkowa. Wolnostojący, od zachodu kładka nad torami, od wschodu pawilony handlowe. Od strony północnej bezpośrednio do wschodniej części budynku dostawiona jest wiatła nad perony.

MATERIAŁ, TECHNIKA, KONSTRUKCJA:

ściany: ławy fundamentowe z cegły pełnej ceramicznej na zaprawie cementowo-wapiennej, podmurówka ceglana – ściany zewnętrzne i wewnętrzne – murowane z cegły pełnej ceramicznej, cokół obłożony kamienną (piaskowcową), wewnątrz i zewnątrz tynkowane tynkiem cementowo – wapiennym; sufity cementowo – wapienne,

sklepienia i stropy: w piwnicach, łukowe na belkach stalowych, ceglane, hallu głównym sklepienie kryształowe dwudziestopolowe, w przedsionku – sklepienie krzyżowe na żaglach, nad hallem odmiana krzyżowego, nad hallem kasowym i restauracją stropy belkowe; w innych pomieszczeniach I kondygnacji stropy drewniane, belkowe z podsufitką tynkowane, w pomieszczeniach II i III kondygnacji stropy drewniane z podsufitką tynkowane,

wieżba dachowa: wieżba dachowa drewniana płatwiowo – kleszczowa, ma wieży konstrukcja krzyżowa św. Andrzeja.

pokrycie dachu: dach kryty dachówką ceramiczną karpiówką, pojedynczą, na deskowaniu i papie, obróbki blacharskie, rynny i rury spustowe z blachy ocynkowanej,

posadzki, podłogi: hallu płytki terakotowe, dwubarwne, w dalszych pomieszczeniach I kondygnacji podłoga drewniana z linoleum, płytki ceramiczne i lastriko. W pomieszczeniach II i III kondygnacji podłogi drewniane, deskowane na legarach

schody: w klatkach schodowych żelbetowe, wylewane wykończone lastriko z oryginalną, ażurową metalową balustradą z drewnianą poręczą, schody wejścia głównego kamienne – płyty granitowe Strzegom.

otwory: pierwotnie okna drewniane, skrzynkowe, obecnie wszystkie okna wykonane z PCV, sześć- i czter- i dwudzielne, część okien zamknięta łukowo, prosto oraz okna eliptyczne; w połaci dachu od północy i południa facjaty; otwory drzwiowe, wejście główne do budynku i na peron współczesne, metalowe, czteroskrzydłowe, przeszklone z przeszklonym, metalowym nadświetlami, w drzwiach jednoskrzydłowych ślusarka współczesna – częściowo oryginalne ramowe z deskowaniem, przeszklone, w pomieszczeniach mieszkalnych ramowo – płycinowe i płytowe.

RZUT: Budynek na rzucie wydłużonego prostokąta ze znacznym ryzalitem wejścia głównego i ryzalitami bocznymi, układ wnętrza dwutraktowy, częściowo amfiladowy, z korytarzem w części wschodniej budynku, dwie klatki schodowe po wschodniej i zachodniej stronie, ryzalitu wejścia głównego, pierwotny układ wnętrza częściowo przekształcony.

BRYŁA: budynek trójkondygnacyjny, podpiwniczony, składający się zasadniczo z siedmiu, części: ryzalitu wejścia głównego z wieżyczką na przecięciu kalenic, dwoma ryzalitami bocznymi i czterema dwu- i jednokondygnacyjnymi (z użytkowym poddaszem) łącznikami i aneksami. Poszczególne części przykryte dachem dwuspadowym, częściowo łamanym i naczółkami. W połaci dachu facjaty. Nad ryzalitem wejścia głównego wieża zegarowa.

ELEWACJE:

elewacja południowa: dwudziestopięcioosiowa, w części środkowej, wejście główne poprzedzone schodami i zaakcentowane przechodzącym przez dwie kondygnacje kolumnowy portyk, nad ryzalitem uskokowa wieża obłożona blachą, portyki i wykusze wieńczyły trójkątne frontony ryzalitów bocznych, otwory okienne i drzwiowe w rozprofilowanych opaskach trójkątne dwoma stopniami schodków okna pierwszej kondygnacji ujęte w arkadowe płyciny, w ryzalitach okna drugiej i trzeciej kondygnacji – w rozprofilowanej opasce. Gzymsy koronujące z opaski i profilowanej listwy, nad otworami drzwiowymi ryzalitów bocznych przerwane naczółki, otwory sklepienie łukowe, pomiędzy II a III kondygnacją okrągłe blendy. W części parterowej od zachodu pierwotnie niezabudowane arkady obecnie zamknięte ścianą z otworami okiennymi. W narożach ścian elewacji południowej szkarpy. Na narożu ryzalitu zachowany, oryginalny wieszak na lampę.

Elewacja zachodnia : jednoosiowa, z trzema arkadowymi płycinami, dach z naczółkiem z facjatą na osi.

Elewacja północna: dwudziestoosiowa, opracowana analogicznie jak elewacja południowa ale o mniejszej ilości facjat w części wschodniej.

Elewacja wschodnia: trójosiowa z facjatą na osi, okna o wykroju prostokątnym i prostokątny otwór drzwiowy.

WNĘTRZA: tynkowane i malowane, w hallu głównym zachowany strop drewniany, belkowy i sklepienia, okładzina ścian i posadzka z płytek terakotowych - współczesna. Wnętrza techniczne przekształcone na cele użytkowe i biurowe. W pomieszczeniach przychodni lekarskiej znaczne przekształcenia – płytki ceramiczne, ścianki działowe, itp. W klatkach schodowych zachowana oryginalna balustrada i płytki ceramiczne. W części pomieszczeniach oryginalna stolarka drzwiowa.

WYPOSAŻENIE: częściowo zachowane oryginalne piece kaflowe, stolarka drzwiowa .

INSTALACJE: -elektryczna, wodno-kanalizacyjna, telefoniczna, piece olejowe c.o., odgromowa.

<p>14. Kubatura</p> <p>10739 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>1591,61 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>DWORZEC KOLEJOWY</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>DWORZEC KOLEJOWY, PRZYCHODNIA LEKARSKA</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie</p> <p>Po roku 1945 wykonywano doraźne, drobne prace remontowe związane z bieżącym jego funkcjonowaniem, m.in. dokonano remontu instalacji elektrycznej oraz wod. – kan. W roku 1995 wykonano remont generalny budynku, który polegał na: wymiana posadzek w holu głównym, obłożenie ścian holu głównego i kasowego do wysokości lamperii płytkami ceramicznymi, wymiana stolarki drzwiowej głównych drzwi wejściowych od strony miasta oraz prowadzących z hali kas dworca na perony na PCV oraz wymianie stolarki okiennej na okna wykonane z PCV.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Ogólny stan techniczny budynku jest dobry. Pobieżne oględziny budynku wskazują, że fundamenty i więźba dachowa znajduje się w dobrym stanie zachowania.</p> <p><u>Fundament i podmurówka</u>: stan dobry,.</p> <p><u>Ściany zewnętrzne i wewnętrzne</u>: zarówno tynk zewnętrzny jak i wewnętrzny w stanie dobrym.</p> <p><u>Strop</u>: drewniane i ceramiczne w stanie dobrym.</p> <p><u>Dach</u> – konstrukcja więźby w stanie dobrym, pokrycie dachu w stanie dobrym.</p> <p><u>Stolarka okienna i drzwiowa</u> – w stanie dobrym.</p> <p><u>Wyposażenie</u> – w stanie dobrym</p> <p><u>Instalacje</u> – w stanie dobrym</p>	
		<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Wykonanie malowania elewacji w celu przywrócenia pierwotnej kolorystyki dworca.</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Muzeum Kolejnictwa w Warszawie – zbiory biblioteczne.

Archiwum Powiatowe w Grodzisku Maz. – rozproszone akta dotyczące pierwszych lat funkcjonowania dworca, oraz inwestycji zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie budynku.

PKP S.A. Oddział Dworce Kolejowe, Warszawa, ul. Hoża 63/67 – offsetowe kopie oryginalnych planów elewacji, przekrojów, rzutów i widoków.

22. Bibliografia

1. Sprawozdanie z działalności Dyrekcji Kolei Państwowych w Warszawie, t. X – 1918 – 1928, Warszawa 1928.
2. Dziesięciolecie Polskich Kolei Państwowych w Warszawie, Warszawa 1928.
3. S. Łoza Architekci i budowniczowie w Polsce, Warszawa 1954.
4. „Inżynier Kolejowy” 1926, nr 1, s. 23.
5. *Zniszczenia na kolejach polskich*, „Przegląd Techniczny” 7.VI.1922, nr 27-28.
6. J. Eberhard, *Polskie Koleje Państwowe*, „Przegląd Techniczny” 1927, nr 17.
7. A. K. Olszewski, *Nowa forma w architekturze polskiej 1900-1925*, Warszawa 1967.
8. A. Wasiutyński, *Drogi Żelazne*, Warszawa 1925.
9. J. Ginsberg, *Drogi Żelazne Rzeczypospolitej*, Warszawa 1937.
10. Nowe Dworce osobowe Dyrekcji Kolejowej Warszawskiej, „Przegląd Techniczny” 1921, nr 50.

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

25. Opracował:

tekst	mgr Maciej Warchoń, listopad 2005	
plany, rysunki	mgr Maciej Warchoń, listopad 2005	
zdjęcia fotogr.	mgr Maciej Warchoń, listopad 2005	
miejsce przechowywania negatywów archiwum autora karty		

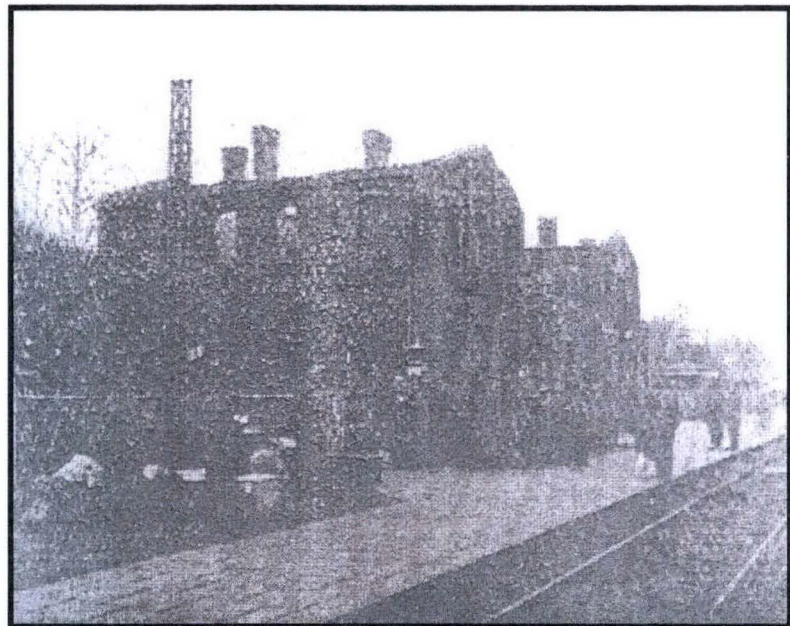
KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

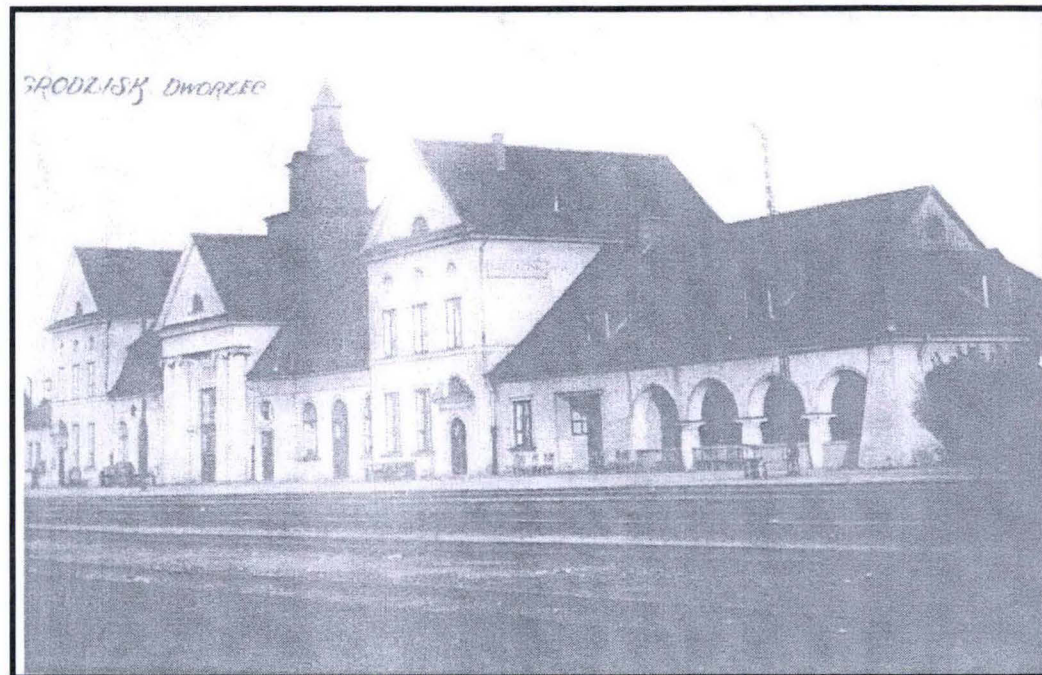
27. Załączniki

Ilość załączników - 10 szt.

1. Miejscowość GRODZISK MAZOWIECKI	2. Obiekt DWORZEC KOLEJOWY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) FOTOGRAFIE ARCHIWALNE, FOTOGRAFIE WSPÓŁCZESNE
---------------------------------------	-------------------------------	---

Ruiny drugiego dworca w Grodzisku Maz.,
stan 1914 r.

Dworzec w Grodzisku Maz. w latach trzydziestych XX w.

Wkładkę założył: mgr Maciej Warchoł, listopad 2005

Miejsce przechowywania: archiwum autora karty

Fot. 1 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok od strony południowo – wschodniej, stan listopad 2005 r.
 Fot. 2 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., fragment elewacji południowej, stan listopad 2005 r.

1. Miejscowość

GRODZISK MAZOWIECKI

2. Obiekt

DWORZEC KOLEJOWY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

FOTOGRAFIE WSPÓŁCZESNE

Fot. 3 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok dachu nad wschodnią częścią elewacji południowej, stan listopad 2005 r.

Fot. 4 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok wejścia do ryzalitu wschodniego elewacji południowej, stan listopad 2005 r.

Wkładkę złożył: mgr Maciej Warchoń, listopad 2005

Miejsce przechowywania: archiwum autora karty

Fot. 5 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok wieszaka lampy na ryzalicie elewacji południowej, stan listopad 2005 r

Fot. 6 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok wejścia głównego w elewacji południowej, stan listopad 2005 r.

1. Miejscowość GRODZISK MAZOWIECKI	2. Obiekt DWORZEC KOLEJOWY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) FOTOGRAFIE WSPÓŁCZESNE
---------------------------------------	-------------------------------	--

Fot. 7 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok kolumn w portyku elewacji południowej, stan listopad 2005 r.

Fot. 8 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok wejścia głównego, stan listopad 2005 r.

Wkładkę założył: mgr Maciej Warchoń, listopad 2005

Miejsce przechowywania: archiwum autora karty

Fot. 9 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok wieży od strony południowej, stan listopad 2005 r.

Fot. 10 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok części zachodniej elewacji południowej, stan listopad 2005 r.

1. Miejscowość GRODZISK MAZOWIECKI	2. Obiekt DWORZEC KOLEJOWY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) FOTOGRAFIE WSPÓŁCZESNE
---------------------------------------	-------------------------------	--

Fot. 11 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok wejścia do ryzalitu zachodniego elewacji południowej, stan listopad 2005 r.

Fot. 12 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok od strony południowo - zachodniej, stan listopad 2005 r.

Wkładkę założył: mgr Maciej Warchoń, listopad 2005

Miejsce przechowywania: archiwum autora karty

Fot. 13 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok zachodniej części elewacji południowej, stan listopad 2005 r.
 Fot. 14 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok elewacji zachodniej, stan listopad 2005 r.

1. Miejscowość	2. Obiekt	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
GRODZISK MAZOWIECKI	DWORZEC KOLEJOWY	FOTOGRAFIE WSPÓŁCZESNE

Fot. 15 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok facjaty w dachu w elewacji południowej, stan listopad 2005 r.

Fot. 16 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok elewacji zachodniej i północnej, stan listopad 2005 r.

Wkładkę założył: mgr Maciej Warchoń, listopad 2005

Miejsce przechowywania: archiwum autora karty

Fot. 17 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok od strony północno – zachodniej, stan listopad 2005 r.

Fot. 18 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok części zachodniej w elewacji północnej, stan listopad 2005 r.

1. Miejscowość	2. Obiekt	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
GRODZISK MAZOWIECKI	DWORZEC KOLEJOWY	FOTOGRAFIE WSPÓŁCZESNE

Fot. 19 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok zamurowanych arkad we wschodniej części elewacji zachodniej, stan listopad 2005 r.

Fot. 20 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., drzwi wejściowe do ryzalitu zachodniego elewacji północnej, stan listopad 2005 r.

Wkładkę założył: mgr Maciej Warchoł, listopad 2005

Miejsce przechowywania: archiwum autora karty

Fot. 21 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok wejścia do hallu w elewacji północnej, stan listopad 2005 r.

Fot. 22 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok ślusarki drzwiowej wejścia do hallu w elewacji północnej, stan listopad 2005 r.

1. Miejscowość

GRODZISK MAZOWIECKI

2. Obiekt

DWORZEC KOLEJOWY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

FOTOGRAFIE WSPÓŁCZESNE

Fot. 23 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok wejścia do ryzalitu wschodniego w elewacji północnej, stan listopad 2005 r.

Fot. 24 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok wiaty nad peronem przy elewacji północnej, stan listopad 2005 r.

Wkładkę założył: mgr Maciej Warchoń, listopad 2005

Miejsce przechowywania: archiwum autora karty

Fot. 25 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok elewacji wschodniej, stan listopad 2005 r.

Fot. 26 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., fragment elewacji wschodniej, stan listopad 2005 r.

1. Miejscowość	2. Obiekt	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
GRODZISK MAZOWIECKI	DWORZEC KOLEJOWY	FOTOGRAFIE WSPÓŁCZESNE

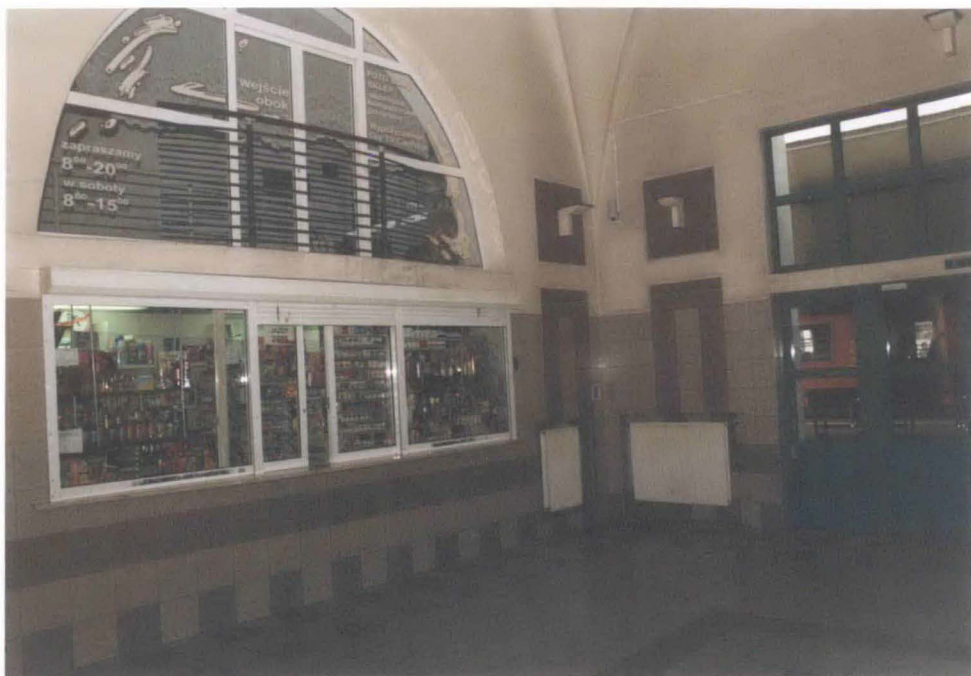

Fot. 27 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., fragment przedsionka hallu kasowego, stan listopad 2005 r.

Fot. 28 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok z hallu kasowego w kierunku wyjścia głównego, stan listopad 2005 r.

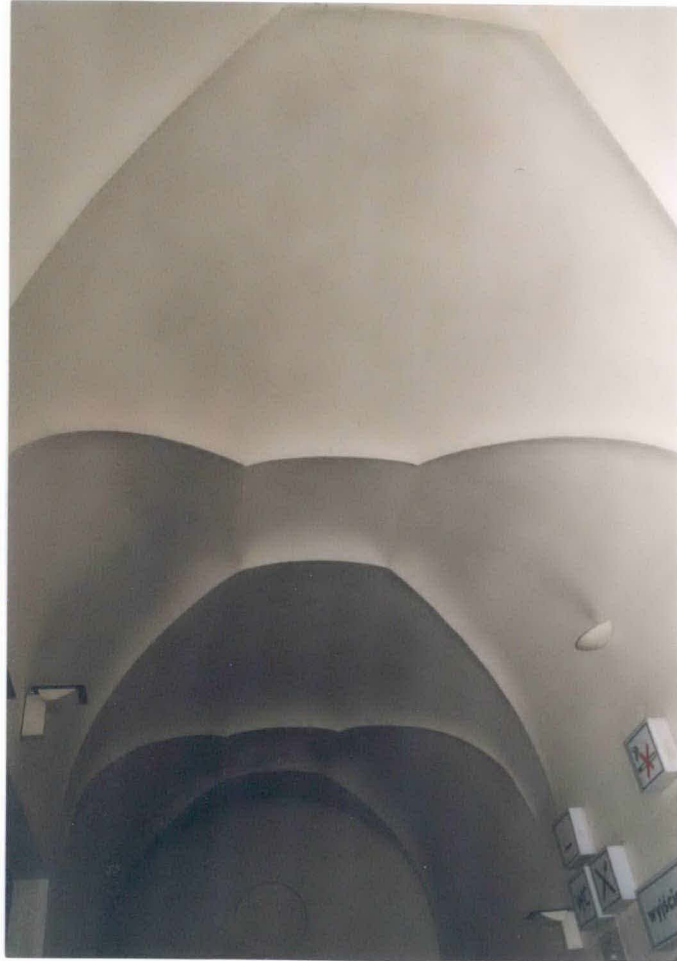
Wkładkę założył: mgr Maciej Warchoń, listopad 2005

Miejsce przechowywania: archiwum autora karty

Fot. 29 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok antresoli hallu kasowego, stan listopad 2005 r.
 Fot. 30 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok kapitelu kolumny w hallu, stan listopad 2005 r.

1. Miejscowość	2. Obiekt	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
GRODZISK MAZOWIECKI	DWORZEC KOLEJOWY	FOTOGRAFIE WSPÓŁCZESNE

Fot. 31 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., fragment sklepienia nad przedsionkiem, stan listopad 2005 r.

Fot. 32 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., strop nad помещением dworcowego baru, stan listopad 2005 r.

Wkładkę założył: mgr Maciej Warchoń, listopad 2005

Miejsce przechowywania: archiwum autora karty

Fot. 33 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok pomieszczenia kasowego z fragmentem stropu, stan listopad 2005 r.

Fot. 34 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., widok klatki schodowej w ryzalicy wschodniej, stan listopad 2005 r.

1. Miejscowość

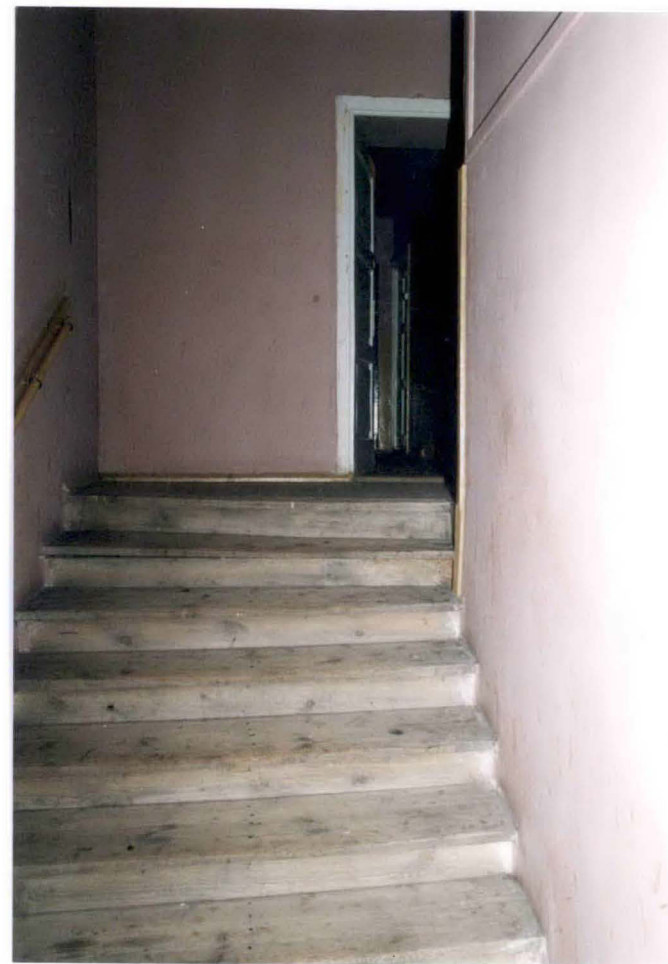
2. Obiekt

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

GRODZISK MAZOWIECKI

DWORZEC KOLEJOWY

FOTOGRAFIE WSPÓŁCZESNE

Fot. 35 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., fragment klatki schodowej w ryzalicy zachodnim, stan listopad 2005 r.

Fot. 36 Dworzec kolejowy w Grodzisku Maz., schody prowadzące z piwnicy na I kondygnację, stan listopad 2005 r.

Wkładkę założył: mgr Maciej Warchoł, listopad 2005

Miejsce przechowywania: archiwum autora karty